

Ang Tsering Sherpa

Pogovarjala se je Marjeta Keršič – Svetel*

Gospod Ang Tsering, lepo pozdravljeni pri nas v Sloveniji!

Slovenija je zelo lepa dežela in ljudje so zelo prijazni! In gostoljubni! Zato bi se najprej rad zahvalil za priložnost, da sem tu na obisku. Ljubljana je zelo lepo mesto, obdano z gorami, in tukaj se počutim skoraj kot doma – kot veste, je tudi Katmandu mesto, obdano z gorami.

Doma ste v Nepal, ste predsednik Nepalske planinske zveze in zelo uspešen posloven človek. Prepričana sem, da bo naše bralce zanimalo, od kod ste doma, v kakšni družini ste se rodili in kakšna je bila vaša življenjska pot.

Rodil sem se v pokrajini, ki je daleč od Katmanduja – v Kumjungu. Moja družina je bila doma v majhni vasi kakih 4000 m visoko pod vznožjem Everesta. Tam sem preživel prva leta in začel hoditi v šolo. Kumjung je na poti proti baznemu taboru pod Everestom in že v zgodnjem otroštvu sem se srečal z ljudmi, ki so pripotovali od daleč, z drugega konca sveta, da bi videli Everest. Mimo nas so hodile alpinistične odprave, namenjene na Everest, Lhotse, Nuptse, Pumori, Ama Dablam ... Alpinisti dobro poznajo mojo rojstno vas, saj so v bližini mnoge najlepše in najvišje gore v Himalaji. Pozneje sem hodil v srednjo šolo v Katmanduju. Vpisal sem se tudi na medicinsko fakulteto. Želel sem postati zdravnik. Toda doma sem iz visokih hribov, navajen sem bil živeti 4000 m visoko, medicino pa bi moral študirati v Indiji – v nižini, tako rekoč na višini morske gladine. Obupno sem se počutil! Strašno slabo prenašam vročino in tropsko podnebje. Kar naprej sem bil bolan. Zato sem študij medicine opustil. Ko sem še hodil v osnovno šolo, sem hodil z odpravami in trekinškimi skupinami in sem pomagal pri kuhi, postavljanju šotorov ... vsi moji strici so delali v trekinškem turizmu. Hitro sem se naučil nekaj malega angleščine in lahko sem jim poma-

gal. Ko sem torej zapustil medicinsko fakulteto in se vrnil iz Indije, kjer sem tako zelo zbolel, da so me morali celo operirati, sem se vrnil nazaj v domače visoke hribe in se spet lotil tega, česar sem se naučil v otroštvu: gorniškega turizma. Moj profesor na medicinski fakulteti, ki me je tudi zdravil, mi je dejal: »Bolje je, da postaneš zdrav hribovec kot bolan zdravnik!« In čisto prav je imel! Najprej sem se zaposlil pri veliki in znameniti trekinški agenciji ASIAN TREKKING. Počasi sem začel na svoje in uspelo mi je postaviti verigo hotelov pod Everestom. Potem pa sem ustanovil prvo privatno komercialno helikoptersko podjetje v Nepal. Že moji hoteli so zelo uspešno poslovali – helikopterska prevozna družba pa je bila res velikanski poslovni uspeh! Sezidal sem tudi čisto novo počitniško naselje na robu Katmandujske doline, le uro od središča Katmanduja. Iz mojega hotelskega naselja »Hilltop« je prekrasen razgled na vse okoliške gore Himalaje. Ustanovil sem tudi svojo lastno letalsko družbo za polete znotraj Nepala, tudi ta zelo uspešno deluje.

* Intervju je bil opravljen oktobra 2003 v Ljubljani.

Zdi se mi, da so prebivalci Nepala, ki so doma v gorah, zelo uspešni podjetniki. Kar nekaj jih poznam – vsi so zelo prizadevni, imajo ideje in jih znajo tudi uresničiti. Mislite, da ima značaj gorjancev, ki so navajeni, da si morajo za svoje cilje zelo prizadevati, kaj pri tem?

Mislim, da imate kar prav. Življenje v hribih je zelo težko in naporno. Že majhni otroci se naučijo, da jim ni nič v življenju podarjeno – za vse se je treba pošteno potruditi! Hribovci smo navajeni trdo delati, ne ustrašimo se naporov in garanja. To je prav gotovo res! Pa tudi zelo vztrajni smo. Poleg tega pa so ljudje iz mojega ljudstva, Šerpe, že po tradiciji zelo zelo poštteni. V poslovnem svetu pa je nadvse pomembno, da si pošten.

Kakšen pa je vaš odnos do gora? Povedali ste, da ste se v gorah tako rekoč rodili – kako pa se je vaš odnos do gora razvijal pozneje, ko ste odrasčali?

Zelo rad imam gore. V gorah se dobro počutim, v nižavju Indije pa sem skoraj umrl! Kot predsednik Nepalske planinske zveze si želim posvečati kar največjo pozornost ohranjanju gorske narave in okolja. Gorsko naravo moramo ohraniti čim bolj neokrnjeno – hkrati pa poskrbeti, da bodo prebivalci gorskih vasi bolje živeli. Da bodo imeli zdravo pitno vodo, zdravstveno oskrbo, šole ... Zelo pomembno je tudi ohranjati izročila in kulturo prebivalcev gora. Naša kulturna in naravna dediščina sta naše največje bogastvo; zato prihajajo k nam turisti in turizem nam omogoča boljše življenje. Če bomo izgubili neokrnjeno naravo in svojo kulturo, bomo izgubili svojo identiteto in osnovo za razvoj. To pa se ne sme zgoditi!

Mislim, da se Nepalska planinska zveza zelo razlikuje od planinskih organizacij v Evropi in ZDA. Naša planinska društva združujejo ljudi, ki radi hodijo v gore v prostem času – vaša planinska zveza pa je pravzaprav poklicno združenje ljudi, ki živijo od gorskega turizma. Imam prav?

Kot veste, so najvišje gore na svetu v Nepal. Ti vrhovi pomenijo veliko privlačnost – prihajajo ljudje z vsega sveta, da bi jih videli in plezali nanje. Vsaka odprava potrebuje sodelovanje Nepalcev, zato vsaka pomeni za nas del turističnega razvoja. Poleg alpinistov so tu še tisoči pohodnikov, namenjenih po manj zahtevnih poteh, in tudi oni potrebujejo nosače, kuharje, vodnike ... Skratka, v Nepalju je gornišstvo velika industrija. Od tega živi zelo veliko ljudi! Razvila se je vrsta posebnih poklicev: sirdarji, višinski nosači, kuharji, oskrbniki zavetišč in tako naprej. Vse te ljudi združuje Nepalska planinska zveza. Imamo več kot 6000 članov. Včlanjenih je tudi 450 trekinških in turističnih agencij. Najpomembnejša naloga je usposabljanje naših ljudi za varno delovanje v gorah in razvijanje turizma v gorskih predelih. To sta temeljna cilja naše planinske zveze. Zelo pa smo hvaležni vladi Republike Slovenije in Planinski zvezi Slovenije za vso pomoč pri usposabljanju naših ljudi. Odkar so se začeli tečaji osnovnih gorniških veščin, ki jih organizira nepalska planinska zveza v sodelovanju s slovensko, se je že več kot tisoč naših članov usposobilo za delo v najzahtevnejših razmerah v gorah.

Kako pomembna je pravzaprav šola v Manangu, ki je nastala na pobudo Aleša Kunaverja pred mnogimi leti?

Šola za gorske vodnike v Manangu je začela delati leta 1979. To je bila nadvse pomembna in plemenita zamisel! Med prvimi tečajniki te šole sem bil tudi sam. To je zelo zelo pomembna ustanova za vse Nepalce, ki si služijo kruh kot višinski nosači, sirdarji in gorski vodniki. Sam sicer nisem nadaljeval s plezanjem – šel sem v Indijo in pozneje sem vodil podjetje – vem pa, da je marsikateremu tečajniku znanje, ki si ga je pridobil pod vodstvom slovenskih inštruktorjev, rešilo življenje.

Ste poznali Aleša Kunaverja?

Alešu Kunaverju gre vse priznanje za ta pomembni korak. Leta 1979 je bila za vaše alpiniste zelo pomembna odprava na Everest, ki je bila tudi zelo uspešna. Njemu pa se je zdela šola v Manangu prav tako pomembna naloga. On je dal pobudo za to, da se je v Nepal začelo temeljno usposabljanje v gornjskih veščinah. To je bil res zelo velik korak! Nisem ga osebno poznal, vendar sem veliko slišal o njem. Bil je utemeljitelj vseh poznejših uspehov, ki so jih dosegli nepalski domačini – kot veste, imamo zdaj tudi nadaljevalne tečaje in že vrsto nepalskih gorskih vodnikov. Vse to se je razvilo po njegovi zaslugi in seveda po zaslugi odličnih slovenskih alpinističnih inštruktorjev, ki v Nepal vsako leto izvajajo izobraževalne programe, njihovemu delu pa lahko izrečem samo največjo pohvalo. Trenutno Slovenci usposabljaajo tečajnike začetnih tečajev, veseli pa bi bili, če bi tudi nadaljevalne tečaje prevzeli slovenski inštruktorji. Kakovost pouka slovenskih inštruktorjev

je namreč na izjemno visoki ravni. Naša prošnja slovenski vladi je, da bi omogočila vašim inštruktorjem organizirati tudi nadaljevalne tečaje in izobraževanje za naše gorske vodnike in gorske reševalce.

Šerpovska kultura in način življenja sta tesno povezana z gorami. Kakšna je pravzaprav vloga gora v šerpovski kulturi?

Zaradi številnih odprav, ki so že v začetku dvajsetega stoletja prihajale v Himalajo, je naša šerpovska kultura postala znana po vsem svetu. Velika večina alpinistov in obiskovalcev pokrajine pod Everestom spoštuje in ceni našo kulturo, naš način življenja. To nas seveda veseli. Vendar pa imam občutek, da večina našo kulturo, naša izročila, verovanje in način življenja pozna precej površno – le nekateri se zares poglobijo in želijo razumeti naše šege in navede. V otroštvu, ko sem imel pet ali šest let, sem pomagal pasti očetovo čredo na višinskih pašnikih; živali smo poleti gnali zelo visoko, vse do meje večnega snega. Hodili smo do 5500 m visoko. Šerpe smo navajeni na višino. Z nami je ravno nasprotno kot z Evropejci ali Američani: čim više gremo, bolje se počutimo, v nižinah pa zbolimo! Mi dobimo »nižinsko bolezen«, ha, ha! Seveda tudi Šerpe lahko zbolijo za višinsko boleznijo, če se povzpnejo zelo visoko, ampak dejstvo je, da smo na velike višine veliko bolje prilagojeni kot zahodnjaki. Naša kultura je gorska kultura – ko shodimo, smo navajeni na strmine in veliko višino. Ampak plezanje na vrhove gora ni bilo nikoli prej del naše kulture. Šerpe smo budisti in visoke gore so za nas svete. Ideja, da bi splezali na vrhove, je prišla šele z zahodnjaki, s prvimi alpinističnimi odpravami. Dolgo Šerpe tudi niso imeli prave možnosti, da bi prišli na vrhove – vodje odprav jim tega preprosto niso omogočili. Velika sreča je bila, da sta Hillary in Tensing skupaj prišla na vrh Everesta – Tensing je postal vzor mnogim Šerpam, ki so si želeli tudi sami splezati na vrhove najznamenitejših gora na svetu. Zdaj je nepalska vlada spremenila predpise in če sirdarji in višinski nosači želijo na vrh, jim mora dati vodja odprave enake možnosti za vzpon kot drugim članom odprave. Zato je dandanes že veliko Šerp, ki so osvojili osem tisočake in druge zna-

Spominska plošča Alešu Kunaverju
vzidana na pročelje šole ☞ Jani Bele

Šola za gorske vodnike v Manangu 📖 Jani Bele

menite vrhove. Na Everestu smo tako rekoč vse rekorde postavili Šerpe: najhitrejši vzpon, največ vzponov na vrh, najdalj časa na vrhu ... Na to smo zelo ponosni!

Zdi se, da se zdaj odpira novo poglavje v zgodovini alpinizma na najvišjih gorah. Po obdobju zahodnjakov morda prihaja obdobje domačinov, ki so vse bolj sposobni zares zahtevnih vzponov?

Pomislite, da nekateri Šerpe leto za letom z odpravami plezajo na določeno goro – recimo na Everest. Poznajo jo zares dobro, vedo za vse vremenske preobrate, nevarne pasti in različne okoliščine, ki jih lahko srečaš na gori. Vedeti morate, da gre višinski nosač na eni sami odpravi tudi po petkrat iz baze do Južnega sedla na Everestu – tak človek goro v desetih ali dvajsetih letih zares dobro spozna! To je velika prednost. Poleg tega imajo Šerpe tudi vse boljše tehnično znanje, to pa je seveda prav tako pomembno. Število nesreč med domačini se je v zadnjih petnajstih letih drastično zmanjšalo predvsem zaradi dobrega poznavanja gora in načrtnega usposabljanja; za to pa so, kot sem že dejal, močno zaslužni prav slovenski alpinistični inštruktorji šole v Manangu.

Turizem je zelo spremenil življenje v pokrajini Khumbu. Se je stari način življenja (pastirstvo in poljedelstvo) sploh še obdržal ali ljudje danes živijo predvsem od turizma?

Ni se spremenilo le življenje v pokrajini Khumbu, ampak tudi v okolici Anapurne, Makaluja, v Lanktangu ... povsod, kjer se je v zadnjih desetletjih močno razvil turizem. Spremembe so velike. Zavedati se moramo, da so posledice takega razvoja lahko zelo pozitivne, lahko pa tudi negativne. Prav gotovo pa je turizem prinesel veliko več dobrega kot slabega. Turizem je prinesel mnogim ljudem, ki so prej živeli v veliki revščini, priložnost za zaslužek, in to dober zaslužek. Mnoge družine zdaj živijo v blaginji, za to pa je treba trdo delati! Turizem je prinesel veliko dobrega posameznikom, pa tudi skupnosti – lahko smo zgradili šole, ambulate, boljše in varnejše poti, ceste ... Zaradi najvišje gore na svetu in zaradi šerpovske kulture je pokrajina Khumbu za turiste zelo privlačna. Velika večina tistih, ki pripotujejo v Nepal, si želi videti Everest, zato je turistični obisk pokrajine Khumbu zares množičen. To pomeni veliko razvojno priložnost, ki jo moramo znati izkoristiti. Seveda pa se je treba zavedati, da moramo ohraniti to, kar si turisti pri nas želijo: neokrnjeno naravo in svo-

jo kulturo. To je osnova našega turizma in najpomembnejši temelj našega ekonomskega razvoja.

Sami ste nosilec tega razvoja – graditelj novih hotelov, cest, letališča ... Kako vi vidite iskanje ravnovesja med razvojem in ohranjanjem tradicionalne kulture, ohranjanjem naravne in kulturne dediščine?

Marsikdaj to res ni lahko. Dandanes so pod Everestom še ljudje, ki kmetujejo na tradicionalni način, še vedno so ljudje, ki imajo črede jakov in jih pasejo visoko v gorah, tako kot pred stoletji. Toda ti ljudje vidijo, da tisti, ki so opustili kmetovanje in delajo v turizmu, živijo veliko bolje od njih. Seveda obstaja nevarnost, da bi tradicionalne dejavnosti popolnoma opustili ... No, jaki se bodo gotovo obdržali že zato, ker so glavno transportno sredstvo in jih nujno potre-

bujejo tudi turisti. V pokrajini Khumbu zelo težko najdete nosača, pri nas tovore prenašajo predvsem jaki. Toda življenje se je zelo spremenilo. Mnogi Šerpe imajo turistične agencije, hotele, gostišča, svoja letala in helikopterje ... To je pač prinesel razvoj. Toda jaz si prizadevam, da bi ta razvoj vendarle upošteval naša izročila in našo kulturo. Ko na primer gradim hotel, sodelujem z arhitektom, ki je Šerpa, pri graditvi uporabljamo lokalna gradiva in skušamo dati stavbi videz, ki sodi v našo pokrajino ... Prav gotovo ni modro postaviti v tako lepo pokrajino kaj motečega – s tem bi si spodžagali temelje turizma!

Pogosto beremo o velikih kupih smeti, ki se kopičijo na najbolj obiskanih gorah v Himalaji ... Kaj bi morali storiti, da bi rešili ta problem? Seveda gre predvsem za to, da obiskovalci ne bi puščali smeti za seboj, saj jih prinašajo predvsem turisti in alpinisti.

Nepalska planinska zveza posveča veliko pozornosti in dela čiščenju gora. Everest smo čistili že dvakrat: leta 1996 in leta 2001. Z gore smo spravili po več ton odpadnega materiala, stare jeklenke, šotore, vrvi ... Načrtujemo veliki čistilni akciji na Manasluju in Daulagiriju, kjer je trenutno problem odpadkov najbolj pereč. Ko pospravljamo odpadke z gora, opazamo, da izvirajo predvsem iz sedemdesetih in osemdesetih let dvajsetega stoletja. Takrat so alpinisti res puščali na gorah vse – od šotorov do kisikovih jeklenk. Pozneje pa je začela vse bolj rasti zavest o tem, da je treba z gore odnesti vse, kar se le da, in čim manj puščati za seboj. Seveda alpinisti ne morejo vedno vsega pospraviti – včasih so tako izčrpani, da še sami komaj sestopijo. Cele tabore lahko odnesejo plazovi in ta oprema se šele po mnogih letih spet pojavi na površini ledenikov in snežišč. Leta 1993 je nepalska vlada sprejela predpis, da mora vsaka odprava deponirati določeno vsoto denarja, ko se odpravlja na goro. Če ne odstrani vse opreme, ki jo je prinesla, gre ta denar za čistilne akcije. Zvezni oficirji so odgovorni za to, da res vsaka odprava pospravi za seboj – sicer izgubi deponirani denar. Ta predpis je veliko pripomogel k temu, da se je po letu 1993 znatno zmanjšala količina odpadkov, ki jih odprave puščajo za seboj.

Šerpe na odpravi Kangbačen (1965)
Tone Škarja

Vloga zveznega oficirja na odpravi je torej tudi preverjanje, ali se člani odprave vedejo primerno in ali je odprava pospravila za seboj?

Vloga zveznega oficirja na odpravi je zelo pomembna – bolje rečeno, morala bi biti. Težava je v tem, da so zvezni oficirji državni uradniki, ki pogosto sploh niso kos vzponu niti do baze, ne poznajo gora in alpinizma, ne morejo svetovati odpravi pri odločitvah, še manj pa nadzirati početje članov odprave glede odpadkov in podobnega. Za take stvari preprosto nimajo izkušenj. Nemalokrat gre za ljudi, ki sploh nikoli ne gredo iz mesta – kako naj se tak človek znajde na alpinistični odpravi? Kar pogosto se dogaja, da zvezni oficirji zbolijo že na začetku odprave, da potrebujejo nego ali celo reševanje s helikopterjem, to pa pomeni velike stroške. Nepalska planinska zveza si že nekaj časa prizadeva, da bi za zvezne oficirje imenovali samo take ljudi, ki imajo gorniško izobrazbo in izkušnje, se pravi člane NMA. Tako bi odpravi res lahko koristili, pa tudi vladi, saj bi zares lahko spremljali početje odprave.

Nepalska planinska zveza je postavila v Pokhari imenitno stavbo – mednarodni gorski muzej. Kakšna ustanova je to in kakšne načrte imate z njo?

Muzej v Pokhari ne bo posvečen samo gorništvu in alpinizmu, ampak gorskim ljudstvom, rastlinstvu in živalstvu. Torej goram v najširšem pomenu besede. Osrednja stavba je že zgrajena. Ko bo projekt dokončan, bo to veliko središče za izobraževanje o gorah vsega sveta, predvsem seveda o Himalaji. Vse planinske zveze po svetu smo povabili, naj sodelujejo in naj pomagajo postaviti različne zbirke in razstave, da bi kar najbolj temeljito predstavili različna svetovna gorstva in dosežke alpinistov z vseh koncev sveta, ki so bili pomembni za zgodovino

Rojstvo sanj

*Napet zrak zveni kot struna.
Zdaj, zdaj bo ...
Mrmranje gore prerašča v trušč.
Megla se ulije po pobočju.
Žareče se razpara nebo.
Ledena mokrota, ki bije v obraz.
Sanje so izginile.*

*Mračno se prekucne oblak prek grebena.
Gluha tišina.
Strašljivo se vleče sivina, vse bližje je.
Zrak vztrepeta ...
V slepo belino se ogrne gora.
Ni več zavetja, le še ogušujoč vihar.
Sanje so izginile.*

*In vendar se prav v tem nemiru
znova silovito rojevajo.*

Marko Naklas

alpinizma. Na žalost pa ugotavljamo, da odziv ni tak, kot smo pričakovali.

Kakšne vrste predstavitev si želite iz Slovenije?

Slovenija ima vrsto zelo znamenitih alpinistov. Mnogi sodijo med najboljše na svetu, opravili so vrhunske vzpone. Za naš muzej si želimo zbirko njihove opreme, s katero so plezali na osematisočake in opravili vzpone, ki so del alpinistične zgodovine. ●

